

การที่ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านคือผู้แต่งพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี (รวมทั้งเป็นผู้ชำระพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา) นั้น ก็เพราะมีสำนวนหนึ่ง ปรากฏในรัชกาลพระเจ้าอยู่ทอง และยังมีปรากฏอยู่หลายครั้ง ในจดหมายเหตุรายวันทัพ ในแผ่นดินขุนหลวงตาก สำนวนนั้นคือ “เสียดพระศรีสวัสดิ์” แก่ข้าศึก สำนวนนี้มีผู้ตีความหมายต่างกันเป็นตรงกันข้าม คือระหว่าง Le C'iere ผู้แต่ง พงศาวดารกัมพูชา กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนไว้ในหน้า 5 สยามรัฐ (ฉบับ 9 ตุลาคม 2515) แต่เมื่อได้พิจารณาสำนวนนั้นในสมัยพระเจ้าอยู่ทองประกอบ กับสำนวนนั้นในจดหมายเหตุรายวันทัพ ในแผ่นดินขุนหลวงตาก (ที่พิมพ์อยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 65) จะเห็นว่า การตีความของทั้งสองท่านข้างบนผิดไป เพราะผู้ตีสำนวนประสงค์เพียงว่า เสียดพระเกียรติ ไม่ใช่เสียดบุคคลดังที่ท่านทั้ง 2 ตีความหมายไว้

เสียดพระศรีสวัสดิ์ คือ เสียดพระเกียรติ

นี่คือสำนวนเฉพาะตัวของอาลักษณ์ ในแผ่นดินขุนหลวงตากและเพราะสำนวนนี้ร่วมกับเหตุผลอีกข้อหนึ่ง คือการเป็นคนอาศัย สอดคล้อง ตามพระมติของวังหน้า ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านเป็นผู้แต่งพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี

ในเหตุผลข้อ 2 ข้าพเจ้าขออธิบายดังนี้ คือ เมื่อต้นรัชกาลขุนหลวงตากผู้แต่งยกย่องพระองค์เสียดเลิศลอย เปรียบพระองค์จก ‘หน่อพระพุทธเจ้า’ การให้สำนวนก็เพริศแพร้ว เช่น ‘ตรีศุทธราชด้วยญาณ’ ‘เดชบรมโพธิสมภาร’ ‘บัจจัยแก่พระปรมาภิไศกสมโพธิญาณ’ เป็นสำนวนคนแก้วก็ แต่สวามีภักดีต่อขุนหลวงตากอย่างสุดหัวใจ แต่พอมาถึงตอนสำคัญ คือ ตอนศึกเมืองพิษณุโลก กลับเขียนไปเสียดประหนึ่งขุนหลวงตากจะเสียดพระสติแก่กรุงนน

เพราะเมื่อเจ้าพระยาทั้งสอง พาทหารฝ่ากองทัพพม่าหนีออกจากเมืองพิษณุโลกนั้น กองทัพขุนหลวงตากถอยมาถึง ณ ตำบลบ้านข้าวตอก ได้เมืองพิษณุโลก ครั้นเมื่ออะแซห่วนหนีได้เมืองพิษณุโลก ก็พอลูกมาใช้ถือรับส่งมาจากกรุงอังวะให้ถอยทัพ และผู้เขียนก็เขียนว่า อะแซห่วนหนีถอยทัพไปโดยสะดวก ขุนหลวงตากไม่ได้ขัดขวางแต่ประการใด

ยิ่งกว่านั้น ผู้เขียนยังเขียนประหนึ่งพระองค์เสียดพระสติ เช่น ‘พระองค์ทรงน้อยพระทัยในข้าศึกยิ่งนัก’ และนำเรื่องพุทธทำนายมหาโศกิตเข้ามาใส่ก่อน

ก็ทัพหลวงยังอยู่ที่บ้านข้าวตอก ใต้เมืองพิษณุโลกเมื่อทัพอะแซหุ่นก้อยทัพไป ทัพเจ้าพระยาทั้งสอง เมื่อนี้ออกจากเมืองพิษณุโลกแล้ว ก็หายไปอีกทัพหนึ่ง ไม่มีใครทำ อะไรเลยปล่อยให้ทัพอะแซหุ่นก้อยไปได้อย่างลอยชาย เช่นนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าผู้ แต่ง ถ้าไม่เสียสติลง จิตใจก็ไม่อยู่กับตัวไปเสียแล้ว

แล้วก็มากล่าวชนหลวงตากทรงจัดกองทัพให้ติดตามรบพุ่งเป็นหลายกอง ตั้งแต่ เดือน 5 ถึงเดือน 10 ในปีนั้น มีการได้รับพุ่งจับเชลยพม่าได้ที่เมืองสุพรรณบุรี, นครสวรรค์ เพ็ชรบุรี, พิษณุโลก ซึ่งแสดงว่า พม่าแตกออกเป็นหลายหมู่ หลายกอง (จากจตุรบทที่เมือง ปากยมจังหวัดพิจิตร) การจัดทหารไปติดตามจึงต้องเป็นหลายหมู่หลายกองเช่นกัน

ถ้าจะถามว่า ทหารพม่าหลายกองเหล่านี้ ไม่ได้ติดตามกองทัพอะแซหุ่นก้อยกลับ กรุงอังวะหมดแล้วหรือ? ทำไมจึงมาเพ่นพ่านอยู่ในบ้านเมืองของเราอีก นี่คือ gap คือช่องว่างในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ซึ่งเมื่อไม่เขียนไว้ในตอนนั้น ต่อมาอีก 80-90 ปี ตอน มีการชำระตามที่ปรากฏในฉบับพระราชหัตถเลขา กาลเวลาผ่านมานาน และเอกสารข้อมูล รวมทั้งจดหมายเหตุรายวันทัพเกี่ยวกับสงครามเมืองพิษณุโลกก็หาไม่ได้ ฉบับราชหัตถเลขา จึงต้องมีช่องว่างเช่นเดียวกัน และเมื่อใน ‘ไทยรบพม่า’ มีการทรงแต่งขึ้น ว่า **อะแซหุ่นก ขาดเสบียงอาหาร จึงใช้กองทัพหลายกองออกไปล่าเสบียง**¹ เหตุผลตามนั้นก็น่าฟัง แต่ ก็ไม่ตรงกับข้อมูลที่พงศาวดารพม่ากล่าวไว้ คือมีการรบพุ่งนอกเมืองพิษณุโลก ทัพอะแซ หุ่นกแตก คุ่มกันไม่อยู่จึงเกิดการจี้กำลังผู้คนออกตามตี จับเชลยได้ในทิศต่างๆ ดังปรากฏ ในพระราชพงศาวดาร ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่า เวลานั้น ผู้แต่งพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี กำลังอยู่ในสภาพจิตใจอย่างไร จึงปล่อยให้ช่องว่างเกิดขึ้นเช่นนั้น?

ข้าพเจ้าคิดว่า ท่านอาจยังกลัวราชภัย เพราะคำที่วังหน้าตรัสว่า ท่านเป็น ‘คน อาสัตย์ ลอพลอ’ ท่านจึงคอยระวังตัว ไม่กล้าเขียนไม่กล้าทำอะไรที่จะทำให้ตัวท่านอาจถูก ปลดตักถอดหรือถูกราชภัยอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้กระมังที่พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ตอนศึกพิษณุโลก จึงฟังพาอาศัยไม่ได้

ทำไมพระนิพนธ์ “ไทยรบพม่า” จึงไม่แก้ไขเรื่องราวของอะแซหุ่นกให้ถูกต้อง (จากที่ฉบับราชหัตถเลขาได้ทรงไว้)

¹ “ไทยรบพม่า” เล่มเดียวกัน หน้า 518

คณะผู้จัดพิมพ์ เมื่อได้รับต้นฉบับบทความนี้ไปอ่าน ถามข้าพเจ้ามาว่า เมื่อฉบับราชทัณฑ์ลง เรื่องราวของอะแซหวนัก ผิดเป็นตรงกันข้ามกับพงศาวดารพม่าว่าไว้ และท่านผู้นิพนธ์ “ไทยรบพม่า” ก็ทราบจากคำแปลภาษาอังกฤษของ อองเทียน และมองต่อว่า พงศาวดารพม่าจึ่งเรื่องราวของอะแซหวนักไว้อย่างไรเหตุใดพระองค์ท่านจึงไม่ทรงแก้ไขข้อความที่ปรากฏในฉบับราชทัณฑ์ให้ถูกต้อง? ขอข้าพเจ้าได้ช่วยแก้ไขข้อข้องใจนี้ด้วย

คำถามเช่นนี้ ถ้าถามในขณะที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ก็จะดี จะได้ส่งคำถามไปถวายขอพระกรุณาให้ช่วยแก้ไขข้อข้องใจ แต่เมื่อมาถามผู้หนึ่งหลังจากพระองค์ล่วงลับไปแล้ว (แต่ พ.ศ. 2486) กว่า 30 ปี ข้าพเจ้าก็ได้แต่ตอบตามข้อมูลที่พอทำได้

คำแปลของมองต่อและอองเทียนจากพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้ว แปลเมื่ออองเทียนลงชื่อในคำแปลว่า นายเทียน ส่งตีพิมพ์ในวารสารสยามสมาคม เป็นตอน ๆ ตอนแรกตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1908 ตอน 2 ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1912 ตอน 3 ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1918 และตอน 4 ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1919 ในการตีพิมพ์คำแปลตอน 4 นายเทียนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงไพโรสณฑ์สถลक्षणแล้ว จึงปรากฏนาม หลวงไพโรสณฑ์สถลक्षण (เทียน) ว่าเป็นผู้แปล (ส่วนที่กล่าวว่ามีมองต่อเป็นผู้ร่วมในการแปลนั้น เชื่อตามที่ปรากฏในคำนำหนังสือ “ไทยรบพม่า” คือ เชื่อตามที่สมเด็จพระเจ้า ทรงเขียนไว้)

พวกเราคนรุ่นนี้ปัจจุบัน เมื่อจะหาคำแปลนี้มาอ่านทดสอบกับข้อความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ก็ไม่จำเป็นต้องไปแสวงหาจากวารสารสยามสมาคม 4 ตอนดังกล่าว เพราะใน ค.ศ. 1959 สยามสมาคมได้นำคำแปลครั้ง 4 ตอนนั้นมาพิมพ์ไว้เป็นเล่ม โดยแบ่งเป็น 2 ภาค เพื่อความสะดวกแก่พวกเราคนรุ่นนี้ปัจจุบัน

ข้าพเจ้าเกริ่นเรื่องไว้เช่นนี้ ก็เพื่อจะแสดงข้อมูลพื้นฐานในการตอบปัญหาที่กล่าวข้างต้นในแง่ที่ว่า ท่านผู้นิพนธ์ “ไทยรบพม่า” จะทรงทราบความพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้วว่าไว้เกี่ยวกับอะแซหวนัก ตามคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ ของอองเทียนและมองต่อดังตีพิมพ์ไว้ในวารสารสยามสมาคมหรือไม่? และถ้าพระองค์ทรงทราบ พระองค์จะทรงมีความสะดวกสบายในการทรงหยิบมาทดสอบข้อความที่คลุมเคลือ หรือขัดแย้งกับที่ปรากฏในฉบับราชทัณฑ์หรือไม่? เพราะฉบับที่สยามสมาคมนำมาตีพิมพ์รวมไว้เป็นเล่มเพื่อสะดวกแก่การทดสอบ สยามสมาคมทำขึ้นหลังจากพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว 16 ปี (คือตีพิมพ์เป็นเล่มใน ค.ศ. 1959)

ด้วยการอาศัยข้อมูลบนแผนที่วินิจฉัย ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ท่านผู้พิมพ์
“ไทยรบพม่า” “แบ่งเป็น 2 ตอนพิมพ์ใน พ.ศ. 2463 ทั้ง 2 เล่ม” คงไม่ทรงมีเวลา
ทดสอบพอเพียง เพราะวารสารสยามสมาคม ตีพิมพ์ตอน 4 ของคำแปลใน ค.ศ. 1919
และการตีพิมพ์ “ไทยรบพม่า” ตีพิมพ์เสร็จใน ค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2563)

คำแปลตอน 4 ก็คือ การรบพุ่งในสมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงเทพฯ อันเป็น
เรื่องเกี่ยวกับอะแซหฺนุกทำสงครามกับขุนหลวงตาก

และเมื่อ “ไทยรบพม่า” เป็นพระนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2463 การจะตี
พิมพ์ครั้งต่อ ๆ มาก็คงไม่ได้แก้ไข เปลี่ยนแปลงความสำคัญใด ๆ เมื่อข้อความในฉบับ พ.ศ.
2463 มีอย่างไร ก็นำมาตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 2,3,4,5, ทั้งฉบับ พ.ศ. 2463

ข้าพเจ้ามีความเห็นดังนี้ กล่าวคือ ท่านผู้พิมพ์ “ไทยรบพม่า” ไม่ได้ทรง
ตรวจสอบข้อความในพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้ว โดยเฉพาะในเรื่องการรบระหว่างอะแซ-
หฺนุกและขุนหลวงตาก เพราะไม่ทรงมีเวลาพอ คำแปลตอน 4 ตีพิมพ์ในวารสารสยาม
สมาคมใน ค.ศ. 1919 และ “ไทยรบพม่า” ฉบับสมบูรณ์ มีข้อความบรรจุไว้ถึง 807 หน้า
ตีพิมพ์เสร็จใน ค.ศ. 1920 หนังสือ “ไทยรบพม่า” เป็นหนังสือขนาดใหญ่คนธรรมดาจะ
คงใช้เวลาเขียนหนังสือขนาดนี้ 4-5 ปี ก็ยังไม่ทราบว่าจะเขียนได้ก็ถึงขนาด ดัง “ไทย
รบพม่า” หรือไม่ ก็เมื่อ “ไทยรบพม่า” ตีพิมพ์เสร็จหลังคำแปลตอน 4 ขององเขียน
เพียง 1 ปี ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่า พระองค์คงไม่มีเวลามาทดสอบข้อมูลใด ๆ อีก หรือจะขอยืม
คำของท่านนักวิเคราะห์ในยุคนั้นมาแสดงไว้คือ

“สภาวะบีบบังคับที่พระองค์ท่านต้องทรงเผชิญ ย่อมเป็นการยากที่จะทรงให้เวลา
เพียงพอแก่ปัญหาหลักซึ่งของประวัติศาสตร์ได้ (กอบเกอ สุวรรณทัต-เพียร : “การศึกษา
ประวัติศาสตร์ของสกุล คำรงราชานุภาพ” *อักษรศาสตร์พิจารณา* ฉบับพฤศจิกายน 2517
หน้า 32)

ดังนั้นเรื่องราวที่อะแซหฺนุก ทำการรบพุ่งกับขุนหลวงตาก ในพระราชพงศาว-
ดารกรุงธนบุรี คนแต่งเขียนไว้อย่างคนใจลอยหรือหาสาระวางราชภัย ฉบับพระราชพิถด
เลขาทรงแก้ไขให้ดีขึ้นหลายเรื่องหลายตอน แต่ในตอนสำคัญกลับทรงไว้ประหนึ่งว่า
อะแซหฺนุกชนะศึก เป็นข้อมูลที่ตรงกันข้ามกับพงศาวดารพม่าว่าไว้ เมื่อมาถึงสมัยท่านผู้

นิพนธ์ “ไทยรบพม่า” ผลการสงครามระหว่างอะแซหฺวนกับชนหลวงตาก พระองค์แก้ไขข้อความจากฉบับราชหัตถเลขาน้อยหนึ่งคือทรงนิพนธ์ไว้ว่า “ผลของการสงครามครั้งนั้นควรลงโทษเห็นเป็นยุติว่า ไม่ได้ชัยชนะกันทั้ง 2 ฝ่าย” ส่วนการที่อะแซหฺวนถูกยึด ถูกเนรเทศ พระองค์มิได้ทรงไว้แต่ประการใด ประหนึ่งว่าพระองค์จะไม่ทรงทราบข้อความที่พงศาวดารพม่าว่าไว้ หรือพระองค์อาจทราบแต่ไม่มีพระประสงค์จะคัดเลือกลงมากล่าว ปัญหาที่เกินสติปัญญาของข้าพเจ้าที่จะวินิจฉัยได้

เป็นอันว่าเมื่อมาถึงสมัยคนรุ่นปัจจุบันก็จะให้ความเป็นธรรมแก่ชนหลวงตาก ตามศักดิ์และสิทธิ์ที่พระองค์พึงได้รับ การจะวินิจฉัย และวิเคราะห์เรื่องราวตามหลักฐานที่มีอยู่ ว่า “ใครเป็นผู้ชนะศึกพิฆณโลก พ.ศ. 2319 กันแน่ ?” จึงอยู่ในมือของเรา—ท่านทั้งหลายที่จะมีศรัทธาวินิจฉัยทดสอบ

ภูมิหลังของ เซอร์ อาเธอร์ แพร่

เซอร์ อาเธอร์ แพร่ เกิด ค.ศ. 1812 เข้ารับราชการในกองทหารราบที่แคว้นเบงกอล ค.ศ. 1828 ประจำกองตำรวจที่ตะนาวศรี ค.ศ. 1835 ว่าการเป็นนายอำเภอแคว้นยะไข่ 15 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1837—52 ได้รับแต่งตั้งเป็นพันตรี นายทหารคนสนิทของ Lord Dalhousie ค.ศ. 1852 ได้เป็นข้าหลวงแคว้นหงสาวดี 10 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1852—1862 เลื่อนขึ้นเป็นข้าหลวงใหญ่ British Burma 5 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1862—67

ท่านแต่งหนังสือ History of Burma ตีพิมพ์ ค.ศ. 1883

ท่านเป็นราชทูตเข้าไปเฝ้าพระเจ้ามินโคนที่ 2 ครั้ง ครั้งแรกอุปทูตที่ไปด้วย คือ พันเอก Henry Yule ประมวลเรื่องราวการเฝ้าพระเจ้ามินโคนที่ ค.ศ. 1855 ไว้ เป็นหนังสือที่น่าอ่านอย่างยิ่ง

ท่านได้ดีในราชการ ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะความรู้ภาษาและขนบธรรมเนียมของชาวพม่าเป็นทุนเดิม

ท่านถึงแก่กรรม ค.ศ. 1885

จก D.J.M. Tate ; The Making of South East Asia Oxford University Press, 1971

หน้า 423 เชิงอรรถ 45

1 ไทยรบพม่า ฉบับรวมเล่ม คลังวิทยา พ.ศ. 2505 หน้า 528

การเสียดินแดนใน ร.ศ. 111 ^{**}

การเสียดินแดนใน ร.ศ. 111 ไม่ปรากฏในตำราหรือความของผู้ใดมาก่อน ถึงประหนึ่งไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น ความรู้ความเข้าใจของคนไทย เกี่ยวกับเรื่องเสียดินแดนใน ร.ศ. 111 จึงขาดตอนไม่ติดต่อกันเนื่อง ดังนั้น เมื่อจอมพลสฤษดิ์ฯ ขึ้นมาเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2508 เพื่อชมภูมิสถานของเมืองงายที่เชื่อกันว่า พระนเรศวรเสด็จมาตั้งบ้านพักอยู่ที่เมืองงายในอดีต พ.ศ. 2148 และคำริจะสร้างอนุสรณ์สถานถวายแด่พระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน ในเวลานั้นพวกเราไม่ทราบว่ามี 70-80 ปีก่อนหน้านั้นเอง ไทยเราเพิ่งเสียเมืองห้างหลวงให้แก่อังกฤษไป เมืองห้างหลวงที่พระองค์เสด็จมาสวรรคตในคราวยกทัพขึ้นมาผ่านเชียงใหม่ เพื่อไปตีกรุงอังวะ (เมื่อ 368 ปีก่อน) ก็เมื่อนับแต่ปีสวรรคต ไทยเรายังคงรักษาเมืองห้างหลวงและเมืองใกล้เคียงไว้ ในพระราชอาณาเขตของกรุงสยามต่อมาอีกรวม 300 ปี แล้วเหตุใดจึงมาเสียเมืองห้างหลวงให้แก่อังกฤษในสมัยคุณพ่อคุณลุงของเราเอง

คำตอบปัญหา^{๕๕} เรื่องการเสียดินแดนใน ร.ศ. 111 ^๕

อาจมีผู้แย้งในตอนนั้นว่า เมื่อสมเด็จพระนเรศวรสวรรคตแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2148 ไทยเสียแคว้นเชียงใหม่ให้แก่พม่า ไปอีกจวบจนสมัยพระเจ้าตากจึงกอบกู้คืนมาได้จนปัจจุบัน ข้อแย้งนี้ก็มิสมมูลความจริงอยู่ เพราะหลังการสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรลานนาไทยตกอยู่ในยุคที่ข้าพเจ้าเรียกว่า ยุคขุนวาย เคี้ยวพม่าเข้าครอบครอง เคี้ยวไทย รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์เข้าครอบครอง ลานนาไทยไม่ตกอยู่ในการปกครองของใครอย่างแจ่มชัดประกอบกับมีวีรกรรมของเทพสิงห์พระองค์ดำ กอบกู้อิสรภาพให้แก่นครเชียงใหม่ และทัพข่างยี่ตครองอำนาจปกครองเมืองลำปางไว้ได้ เป็นเหตุให้ความอ่อนแอของราชวงศ์บุเรงนองที่กรุงอังวะแจ่มชัดในสายตาคัตถุ์ กรุงอังวะจึงถูกมอญโจมตีจนพินาศพร้อมทั้งราชวงศ์บุเรงนองในครั้งนั้น แต่ยุคขุนวายในแคว้นลานนาไทยก็ยังไม่จบเพียงนี้ เพราะเมื่อราชวงศ์อลองพญาได้เป็นใหญ่ในกรุงอังวะอีก ก็ยังยกทัพมาขับเคี้ยวแย่งดินแดนในลานนาไทยต่อไปอีก จนถึงราว พ.ศ. 2345 จึงยอมล่าทัพและยอมรับว่า พม่าหมดหวังจะยึดครองลานนาไทยได้อีก

^{**} เรื่องเดียวกัน, หน้า 293-302

ต่อไป นับแต่นั้นมาจนบัดนี้ (คือ 170 ปีนี้) ไทยเราจึงกล่าวได้ว่า “ยังคงรักษาเมืองห่าง
หลวงและเมืองข้างเคียงไว้ได้” จวบจนเสียให้แก่อังกฤษไปเมื่อ พ.ศ. 2435 ข้าพเจ้ายอม
รับว่าคำคัดค้านของผู้แย่งฟังชน แต่จุดประสงค์ของบทความนี้ ไม่ให้ความสำคัญแก่เมือง
ห่างหลวงมากเท่าพระเจดีย์อนุสรณ์สมเด็จพระนเรศวรที่เมืองห่างหลวง เมื่อใครได้เป็นใหญ่
ในลานนาไม่ทำให้ทำลายพระอนุสรณ์สถาน ซึ่งบรรพบุรุษของเราได้สร้างถวายแด่พระองค์เป็น
อันใช้ได้ ข้าพเจ้าฟังเสียงในองค์พระเจดีย์มากกว่าเมืองห่างหลวงเอง ยุกวุ่นวายในลานนา
ไทยจึงไม่ทำให้การเปลี่ยนมือปกครองแคว้นแคว้น ทำลายพระอนุสรณ์เจดีย์ของพระองค์ท่าน
ไปเสียด้วย พระอนุสรณ์เจดีย์ดังกล่าว จึงคงยืนหยัดฝ่ากาลเวลาอันยาวนานมาได้ตลอดหลายยุค
หลายสมัยจนมาตกกองทัพพม่าระเบิดพิณาศไปเมื่อไม่นานมานี้

การเสียดินแดนใน ร.ศ. 111 ทำให้ไม่จึงมาเกี่ยวข้องกับพระอนุสรณ์เจดีย์ของสมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชที่เมืองห่างหลวง

ข้าพเจ้าเขียนมาถึงตรงนี้ ก็ยอมรับว่ารู้สึกงงเหมือนกันเพราะการเสียดินแดนเป็น
การเสียเนื้อที่ ส่วนพระอนุสรณ์เจดีย์พระนเรศวรเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ไม่ควรนำมากล่าวปนกัน
ถ้าจะกล่าวเรื่องเสียดินแดน ก็กล่าวให้จบเรื่องเสียก่อน แล้วถ้าอยากจะทำเรื่องพระ-
อนุสรณ์เจดีย์ของสมเด็จพระนเรศวรก็ควรกล่าวเป็นคำสั่งท้าย จึงขอคำเน้นเรื่องเสียดินแดน
ใน ร.ศ. 111 เสียก่อน คือ

เมื่ออังกฤษยึดครองเมืองพม่าได้หมดสิ้นเมื่อ พ.ศ. 2428 ก็จำเป็นต้องปราบปราม
ขบถการเมืองอยู่อีก 5-6 ปี จึงจะสงบราบคาบ ในการปราบปรามขบถทั่วทุกหัวระแหงใน
คราวนั้นอังกฤษต้องเสียชีวิต ทหาร ตำรวจ เงินทอง และอาวุธยุทโธปกรณ์ไปเป็นอันมาก
จึงมีคำกล่าวเปรียบเทียบกับว่า อังกฤษใช้เวลา 2 ปี สปีตาห์ โคนราชบัลลังก์พระเจ้าสีปอลอง ได้
และต้องใช้เวลา 6 ปีในการนำความสงบมาสู่บ้านเมือง เมื่อรัฐบาลอังกฤษจัดการบ้านเมือง
พม่าได้เรียบร้อยแล้วก็คือ พ.ศ. 2434 เป็นระยะเวลาที่จะส่งกองทัพ ข้าราชการ เข้ามาจัด
การในเขตแคว้นไทยใหญ่และกระเหรี่ยง ซึ่งมีพรมแดนติดกับเขตแคว้นของนครเชียงใหม่
นครเชียงใหม่ในรัชกาลที่ 4 เป็นสมัยเจ้าหลวงภาวิโรธ และรัชกาลที่ 5 เป็น
สมัยเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ คนอังกฤษได้เข้ามาสำรวจจุดทางในดินแดนนครเชียงใหม่แต่
รัชกาลที่ 3 คือนายแพทย์ Richardson และร้อยเอก Macleod และในรัชกาลที่ 4 คนใน

บังคับอังกฤษได้เข้ามาขอสัมปทานการทำป่าไม้จากเจ้าหลวง จนเกิดเป็นคดีฟ้องร้อง ต้อง
ลงไปตัดสินกันที่กรุงเทพฯ โดยที่ในเวลานั้น สนธิสัญญา Bowring ยังไม่อนุญาตให้คนใน
บังคับอังกฤษเข้ามาทำมาหากินนอกกรุงเทพนครหลวง รัฐบาลสยามไม่เคยออกไปอนุญาตให้
คนในบังคับอังกฤษเข้ามาทำมาหากินในเขตนครเชียงใหม่ แต่เมื่อเจ้าหลวงภาวิโรธนิยยอม
อนุญาตให้คนในบังคับอังกฤษเข้ามาทำไม้ จนเกิดเป็นคดีฟ้องร้องรัฐบาลสยามก็จำต้องรับ
ภาระให้มีการไต่สวนให้ยุติธรรม และออกเงินจากท้องพระคลังแทนเจ้าหลวงชำระค่าปรับ
ตามคำตัดสินของศาล โดยมีราชทูตอังกฤษ (Knox) นั่งกำกับอยู่ นั่นเป็นเหตุการณ์ใน
ร. 5 ราว พ.ศ. 2415 ปีต่อมา ร. 5 ทรงบรรลุนิติภาวะออกว่าราชการบ้านเมืองได้ พระองค์
จึงทรงส่งขุนนางไทยไปนครกัลกัตตา เพื่อทำหนังสือสัญญา จักรเย็บคนในบังคับอังกฤษ
เข้ามาค้าขาย ในเขตนครเชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง ให้รัศกุม เจ้าหลวงนครเชียงใหม่ในตอนนี้
คือเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์

ในหนังสือสัญญาลงนามที่นครกัลกัตตาครั้งนี้ (ลงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2416)
รัฐบาลอังกฤษยอมรับนับถือแนวเขตแม่น้ำสาละวินฝั่งบ้านตะวั่นออก เป็นเขตปกครองของ
นครเชียงใหม่

ต่อมาอีก 9 ปี รัฐบาลสยามกับรัฐบาลอังกฤษ ตกลงทำหนังสือสัญญาเกี่ยวกับ
นครเชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง เป็นครั้งที่ 2 ลงนามกันที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 10 มกราคม
พ.ศ. 2425 ในสัญญา ก็ยังคงยอมรับนับถือแนวเขตแม่น้ำสาละวินฝั่งบ้านตะวั่นออกเป็น
เขตปกครองของนครเชียงใหม่

ต่อจากนี้ จึงมีเรื่องเปลี่ยนแปลงจากหน้ามือเป็นหลังมือ เพราะการปราบปราม
พวกขบถในประเทศพม่าใกล้จะยุติ พวกพ่อค้าสมาคมหอการค้าที่เมืองย่างกุ้ง ชักมีส่วน
มีเสียงมากขึ้นได้เร่งเร้าให้รัฐบาลอังกฤษยึด “ฝั่งบ้านตะวั่นออกของแม่น้ำสาละวิน” เอา
เป็นของอังกฤษ เพราะในเขตแดนดังกล่าวอุดมด้วยป่าไม้สักอย่างหนาแน่น เป็นแหล่งอุดม
สมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์

รัฐบาลอังกฤษจึงให้ราชทูตของตนที่กรุงเทพฯ มีหนังสือแจ้งความประการแต่เดิมยัง
กระทรวงต่างประเทศของไทย ว่าทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ปกครองที่เมืองกัลกัตตาอ้างว่า พม่าเคย
มีสิทธิในดินแดนฝั่งบ้านตะวั่นออกของแม่น้ำสาละวิน จึงขอกำหนดจะให้รัฐบาลสยามแต่งตั้ง

กรรมการปักปันดินแดน ขึ้นไปพบปะกรรมการปักปันดินแดนของฝ่ายอังกฤษภายในกำหนด มิฉะนั้นทางฝ่ายอังกฤษจะดำเนินการปักปันดินแดนแต่ลำพังฝ่ายเดียว

รัฐบาลสยามซึ่งแรงความไม่สามารถส่งกรรมการขึ้นไปตามกำหนดได้ เพราะ หนทางระหว่างกรุงเทพ-เชียงใหม่ก็กินเวลาเกือบเดือน จากเชียงใหม่ต้องเดินทางบกไปพบกับกรรมการอังกฤษที่เมืองทวายกันดาร เวลาที่กำหนดให้น้อยนัก ขอย้ายที่นัดพบเพื่อเจรจาปักปันดินแดนที่กรุงลอนดอน รัฐบาลอังกฤษไม่เห็นทางยินยอมได้ เพราะลูกทางหอการค้าอังกฤษที่เมืองย่างกุ้งกระหน่ำจะเอา “ดินแดนที่สมบุรณ์ด้วยป่าไม้สัก” นั้นให้ได้ผลลงเอง เจ้าหน้าที่อังกฤษก็ปักปันดินแดนเอาตามใจชอบ ได้กำหนดเมืองต่าง ๆ ในดินแดนปกครองของเชียงใหม่ไปในครั้งนั้น 13 หัวเมือง คือ

1. เมืองแจะ	2. เมืองสาต
3. เมืองใหม่	4. เมืองยอน
5. เมืองทา	6. เมืองตุม
7. เมืองจวต	8. เมืองกวาน
9. เมืองหาง	10. เมืองไซ
11. เมืองท่วน	12. เมืองฮ้องลึก
	และ
	13. เมืองโก

ทั้ง 13 หัวเมืองนี้ อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน เมืองเหล่านี้ห่างจากแนวลำน้ำสาละวินในระหว่าง 40-80 กิโลเมตร ทางฝั่งด้านตะวันออก

ก็เมื่อเจ้าหน้าที่อังกฤษปักปันเขตแดน ถ้าข้อตกลงตามสนธิสัญญาฉบับแรกก็ลักตาคา (ค.ศ. 1874) และตามสนธิสัญญากรุงเทพ ฯ (ค.ศ. 1883) เช่นนี้ เมื่อรัฐบาลสยามซึ่งแรงให้รัฐบาลอังกฤษทราบ รัฐบาลอังกฤษก็เสนอข้อประนีประนอมเป็นการแลกเปลี่ยนเขตแดนกัน คือขอแคว้นเมืองทั้ง 13 นี้ให้แก่อังกฤษ โดยเฉพาะจะยกดินแดนแคว้นเชียงแสง อันมีเมืองสิงห์เป็นเมืองสำคัญให้ไทยเป็นการแลกเปลี่ยน หรืออีกนัยหนึ่งขอคืนแดนที่อุดมด้วยป่าไม้สัก แลกเปลี่ยนกับดินแดนที่อุดมไปด้วยข้อที่ยุงยาก (แฝงภายในรูปของฝรั่งเศส)

รัฐบาลสยามไม่เห็นทางจะขจัดขึ้น และนี่ก็เป็น ร.ศ. 111 จนเหตุการณ์ใหญ่จะ
ระเบิดขึ้นแล้ว จึงให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยมีสารตราลงวันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 111
มาถึงข้าหลวงพิเศษนครเชียงใหม่ สั่งให้ส่งมอบดินแดน 13 หัวเมืองนี้ให้แก่อังกฤษ

ในปีต่อมา (ร.ศ. 112) ฝรั่งเศสก็ขายยึดเมืองสิงห์ที่อังกฤษขอยกให้แกไทยเป็น
การแลกเปลี่ยน 13 หัวเมืองไปเสีย

ในปีต่อมา (ร.ศ. 113) แผนที่แสดงการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ
ก็ได้รับการให้สัตยาบัน แผนที่ดังกล่าวจึงถูกตีพิมพ์ปรากฏแก่สายตาโลก แต่ข้อตกลงแลกเปลี่ยน
ดินแดนยังคงเก็บรักษาไว้ที่กองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร ยากที่คนธรรมดาจะเข้าไปค้น
อ่านได้โดยสะดวก

การเสียดินแดน 13 หัวเมืองของแคว้นนครเชียงใหม่ เมื่อ ร.ศ. 111 จึงไม่ปรากฏ
ในบทความหรือตำราเล่มใดเลย ไม่ว่าจะในภาษาไทย

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่ส่งสารตราสั่งข้าหลวงพิเศษนครเชียงใหม่ให้ส่งมอบ
ดินแดน 13 หัวเมืองให้แก่อังกฤษ ลงวันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 111 นั้น ถึงจะปรากฏใน
เอกสารราชการในตำแหน่งเจ้าพระยาจักรี ก็คือ สมเด็จเจ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์ ผู้ทรง
เข้ารับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 1 เมษายน ร.ศ. 111 นี้เอง
แปลกแต่ว่าในนิทานโบราณคดีของพระองค์ท่านไม่ปรากฏเรื่องราวการเสียดินแดนใน ร.ศ.
111 นี้

นี่คือเรื่องย่อของการเสียดินแดนใน ร.ศ. 111 ซึ่งชุกอยู่ในเอกสารของกองจดหมายเหตุ
กรมศิลปากร

และในแง่ของความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน บ้างไม่สำคัญสักใดเมื่อ 70-80 ปี
ก่อนแล้ว ก็ยังจะออกเญมาให้ใช้ประโยชน์ได้อีก เสียกายแต่ว่าเมื่ออังกฤษจะคืนประเทศให้
แก่พม่าปกครอง เมื่อ ค.ศ. 1947 ไม่มีใครในกระทรวงต่างประเทศของเราที่จะเตือนรัฐบาล
อังกฤษให้คืน 13 หัวเมืองนี้ให้แก่เรา พม่าจึงได้รับ 13 หัวเมืองไปในครั้งนั้น โดยไม่มี
ส่วนรู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับการที่อังกฤษได้ 13 หัวเมืองนี้ไปเมื่อ พ.ศ. 2435 หรือกล่าวอีก
นัยหนึ่งอังกฤษจ่ายดอกเบี้ยในรูป 13 หัวเมืองของไทยให้แก่พม่า โดยเงินกู้ของพม่าก็ได้

ไปโดยบริบูรณ์แล้ว และต่อมาพม่าก็ยังระเบิดพระอนุสรณ์เจดีย์ถวายเป็นพระนเรศวรเสีย
ค้าย ในชั้นหลังนี้เราเลยไม่ทราบว่าจะกำหนดความหลังเดิมของรัฐบาลอังกฤษ (ที่ไม่เกิน 13
หัวเมืองให้เรา) หรือจะกำหนดกระทรวงต่างประเทศของเราเองที่ไม่รับรู้การงานในหน้าที่
ของตนปล่อยให้พม่าได้กินแดนที่เขาไม่ได้เป็นเจ้าของ และไม่เคยมารู้เรื่องการแลกเปลี่ยน
ดินแดน ซึ่งอังกฤษเองก็ไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาแต่แรกแล้ว

มีบทเรียนอยู่สิ่งหนึ่งที่เราควรจะเรียนรู้จากอังกฤษ คือเมื่อเขาจะทำสัญญายก
ดินแดนให้แก่ใคร เขาก็มีข้อผูกมัดไว้ว่าเป็นการยกให้เฉพาะคู่สัญญา เมื่อคู่สัญญาไม่อาจ
รักษาดินแดนนั้นได้ก็ออกไป กรรมสิทธิ์นั้นจะกลับมาตกอยู่ในมือของอังกฤษเช่นเดิม

ไทยสยามยอมยกเกาะสอง ที่ปากน้ำปากจั่นให้แก่อังกฤษ เมื่อราว พ.ศ. 2414
(ตอน ร. 5 ยังทรงพระเยาว์) อังกฤษเปลี่ยนชื่อเป็น Victoria Point บัดนี้กลายเป็นของ
สหภาพพม่าไป

ไทยสยามยอมยก 13 หัวเมือง ในอาณาเขตเดิมของนครเชียงใหม่ให้แก่อังกฤษ
เมื่อ ร.ศ. 111 หรือ พ.ศ. 2435 บัดนี้กลายเป็นของสหภาพพม่าไปอีก

เมื่อไหร่เราจะเรียนรู้จากบทเรียนในหน้าประวัติศาสตร์

การปฏิวัติ 2475 และผลสะท้อน*

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยการปฏิวัติเป็นครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งกระทำโดย “คณะราษฎร” ต่อบริษัทของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่รูปการปกครองของประเทศไทยเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นลักษณะการปกครองที่ได้ถือเป็นแนวปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทย เมื่อ พ.ศ. 1893 ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลกลุ่มผู้ริเริ่มของคณะราษฎรได้รับแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยรวมทั้งการได้เรียนรู้ถึง “ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่ออิสระและเสรีภาพที่ประชาชนชาวยุโรปต่อสู้เอาชีวิตเลือดเนื้อเข้าแลก รักษาสิทธิ เสรีภาพ เขาจึงสามารถสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมั่นคง ที่เป็นกุญแจของนำประเทศไปสู่ความรุ่งเรือง และความมั่นคง ซึ่งสืบเนื่องกันมาหลายศตวรรษตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากประเทศทางตะวันตก จึงมุ่งที่จะทำการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของไทยเสียใหม่ เพื่อให้ทันสมัยและทัดเทียมอารยประเทศ นั่นคือ เปลี่ยนเป็นระบบการปกครองประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล ทำหน้าที่บริหารประเทศ และนับแต่นั้นเป็นต้นมาวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของไทยก็เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นหลายครั้งหลายหน ที่สำคัญๆ ก็จะได้แก่การเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง และหาทางออกซึ่งปัญหาทางการเมืองด้วยการใช้กำลังทหารก่อการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองหรือก่อการกบฏขึ้นหลายครั้ง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญและเป็นปฏิริยาธุลีโทษที่เนื่องด้วยสาเหตุแห่งการปฏิบัติครั้งแรกทั้งทางตรงและสาเหตุทางอ้อมทั้งสิ้น

2.1 มุมเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ประการแรก มีมูลเหตุจูงใจมาจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากประเทศทางตะวันตก และนิยมชมชอบ (ใ้รับอิทธิพล) ในลัทธิเสรีนิยม (ในทางเศรษฐกิจ)

* ผศ. เถลิง มณีลา, ประวัติศาสตร์ไทย (ส. 421) โรงพิมพ์วัฒนาศึกษา, 2521

และระบอบประชาธิปไตย (ในทางการเมืองการปกครอง) ซึ่งกำลังได้รับความนิยมในประเทศ ตะวันตกขณะเดียวกันที่ปฏิเสธรูปแบบการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ใช้ชื่อว่า “ลัทธิมีข้อบกพร่องและไม่เหมาะสมอีกต่อไป” ทั้งนี้โดยการพิจารณาว่า

ก. การที่ประชาชนมอบอำนาจในการปกครองบริหารประเทศให้กับบุคคลคนเดียว คือ “พระมหากษัตริย์” (แม้จะมีสภาหรือคณะเสนาบดีซึ่งก็ได้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ ย่อม ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและการครอบงำทั้งในทางความคิดและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเคย เป็นมาแต่โบราณกาล) เป็นผู้ตัดสินใจและรับผิดชอบความเป็นความตายของประเทศย่อมเป็น การเสี่ยงเกินไป

ข. การเปลี่ยนแปลงใดๆ ซึ่งจะมีผลเพื่อให้ประเทศก้าวหน้าย่อมยากที่จะสนองได้ ทันตามความต้องการของประชาชน กับการเปลี่ยนแปลงของโลก และประเทศต่างๆ ซึ่ง จะต้องเกี่ยวข้องและอิทธิพลถึงกัน

ค. เป็นการผูกขาดอำนาจและเผด็จการเกินไปสำหรับพระมหากษัตริย์บางพระองค์ ซึ่งก็เคยมีตัวอย่างปรากฏ ผลเสียใดๆ ที่พึงจะเป็นย่อมตกอยู่กับประเทศประชาชนทั้งหมด (MASS) ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศให้ต้องรับชะตากรรมอันนั้น

ดังนั้นปัจจัยประการหนึ่งอาจสรุปได้ว่า เป็นความต้องการของกลุ่มบุคคลกลุ่ม หนึ่งซึ่งประกอบด้วยคณะทหารบก ทหารเรือ ข้าราชการพลเรือน ผู้ซึ่งผ่านการศึกษาในต่าง ประเทศและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการเผยแพร่ในอุดมการณ์ และแนวความคิด ทางการเมืองในอันที่จะให้ได้มาซึ่ง “ระบบและรูปแบบการเมืองการปกครองใหม่” นั่นก็คือ “การปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy)

ประการที่สอง ความอ่อนแอของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการ ไม่ใช้อำนาจอธิปไตยพระราชทานรัฐธรรมนูญ (Constitution) ให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็น เหตุให้กลุ่มคณะราษฎรผู้คิดจะก่อการปฏิวัติไม่พอใจ และกล่าวหาว่าพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตก อยู่ใต้อิทธิพลของพระราชวงศ์

ประเด็นสำคัญคือ “การไม่ใช้อำนาจอธิปไตย” ของรัชกาลที่ 7 ในเมื่อพระบรม วงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่กราบทูลทักท้วงแนวพระราชดำริในทางการเมืองของ พระองค์ที่ทรงพระราชประสงค์จะให้รัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ ซึ่งได้ก่อ

ความหวังให้บังเกิดแก่กลุ่มบุคคลคณะราษฎร และกลุ่มผู้สนใจการเมือง (ซึ่งพระยาทรงสุรเดช ประมาณว่ามีคนหัวใหม่ 15% หัวเก่า 15% และที่เหลือ 70% เป็นพวกมาลากไปใครจะเอาอย่างไรก็เอาด้วย ดังนั้นคณะราษฎรจึงคิดจะลงมือก่อนเพื่อทำให้ $15 + 70 = 85\%$ กลายเป็น $85\% : 15\%$ ซึ่งในฐานะอาจารย์ใหญ่ฝ่ายเสนาธิการอย่างพระยาทรงสุรเดชเห็นว่า ในรูปการณ์ขณะนั้นมีทางทำได้) เป็นความอ่อนแอของรัชกาลที่ 7 และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพระราชาวงศ์และขุนนางหรือไม่ อาจวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. คณะราษฎรอ้างสาเหตุของการปฏิบัติประการหนึ่งว่า **“การปล่อยให้อำนาจอตกอยู่หรือคนๆ เดียว คือพระมหากษัตริย์ยอมเป็นการเสี่ยงต่อชะตากรรมของบ้านเมืองเกินไป ซึ่งอาจจะตัดสินใจผิดก็ได้”** สำหรับการมีคณะเสนาบดีก็เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นตกอยู่ใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่ในเมื่อรัชกาลที่ 7 ฟังความคิดเห็นของ **“อภิรัฐมนตรีสภา”** และ **“องคมนตรีสภา”** โดยยังมีได้พิจารณาสั่งการอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปในการจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทยหรือไม่ คณะราษฎรก็ตำหนิว่าพระองค์อ่อนแอ

2. ในเมื่อคณะราษฎรมุ่งเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองเพื่อให้เป็นระบบประชาธิปไตย ซึ่งผู้นำทางการเมืองคือ **“นายกรัฐมนตรี”** จะต้องพิจารณาสั่งการ และบริหารประเทศไปในแนวทางของเสียงส่วนมาก คือโดยความยินยอมของรัฐสภาและมีคณะรัฐมนตรีเป็นที่ปรึกษาและร่วมงาน ซึ่งอันที่จริงแล้วถ้าจะพิจารณาแนวการปกครองบริหารประเทศของรัชกาลที่ 7 จะเห็นว่า มีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นการฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่โดยผ่านคณะอภิรัฐมนตรี และองคมนตรีสภา

2.2 ไม่มีลักษณะเผด็จการโดยยึดถือแนวความคิดและการตัดสินใจของพระองค์แต่ผู้เดียวเป็นหลัก

2.3 มีพระราชกฤษฎีกาว่า ในอนาคตอันใกล้จะพระราชทาน รัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครองบริหารประเทศ

ซึ่งอาจกล่าวสรุปได้ว่าเป็นลักษณะตามกติกาประชาธิปไตยทางปฏิบัติ และสอดคล้องแนวความคิดของพระองค์ซึ่งเป็นประชาธิปไตย

และอาจวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อกล่าวหาว่ารัชกาลที่ 7 อ่อนแอและถูกรอบ
โดยพระราชวงศ์และขุนนางหรือไม่ได้ว่า

1. การแสดงท่าทีรับฟังความคิดเห็นของสถาบันทางการเมืองที่พระองค์แต่งตั้งขึ้น
(แม้จะเป็นพระบรมวงศานุวงศ์เสียเกือบครึ่งในสองสภารวมกัน (17 : 45) ต่อเมื่อแผนการส่งเสริมและปฏิรูปการศึกษาของพระองค์ประสบความสำเร็จตามโครงการ คณะบุคคลในสอง
สภาย่อมแปรเปลี่ยนไป สามัญชนที่มีความศึกษาสูงและมีความสามารถ ย่อมมีโอกาสได้รับการคัดเลือกให้เข้าดำรงตำแหน่งแทน

2. ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าได้พิจารณาถึงการแสดงออกซึ่งการฝักใฝ่ชอบในกระบวนการเมืองการปกครองของไทยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในเวลาต่อมาด้วยแล้ว จะเห็นถึงลักษณะของการให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อกิจการทางการเมืองด้วยการทักท้วงบกพร่อง การบริหารงานของรัฐบาล เพื่อให้เป็นไปตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็เป็นการรักษาผลประโยชน์ของราษฎรและเมื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกละเมิดโดยคณะรัฐบาลซึ่งใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญภายใต้ ‘พระปรมาภิไธย’ ของพระองค์ พระองค์ก็ย้ายยื่นหยัดคัดค้าน ด้วยการยื่นบันทึกเป็นหลักฐานเรียกร้องไปยังรัฐบาล และเมื่อตกลงกันไม่ได้พระองค์ก็สละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2477 ด้วยแล้ว ย่อมเป็นเครื่องยืนยันในการตรงกันข้ามกับการอ่อนแอ หากแต่พระองค์ไม่ประสงค์ใช้อำนาจเผด็จการซึ่งไม่เหมาะสมกับสมัยนิยมต่อไปอีกแล้วต่างหาก

ประการที่สาม มีสาเหตุจากข้อขัดแย้ง (Conflict) ระหว่างพระราชวงศ์กับบุคคลในกลุ่มคณะราษฎรทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิเช่น ระหว่าง ดร. ปรีดี พนมยงค์ กับ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤษดากร ซึ่งเป็นราชทูตไทยประจำฝรั่งเศส เรื่องที่ขัดแย้งกันก็คือ การที่พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ฯ กล่าวหาต่อรัฐบาลว่า ดร. ปรีดี หัวแข็ง และคิดจะเปลี่ยนแปลงการปกครองขอให้เรียกตัวกลับ ส่วน ดร. ปรีดี กล่าวหาว่าราชทูตประพฤติตนไม่เหมาะสม และอีกกรณีหนึ่งระหว่าง พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ กรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เกี่ยวกับการทำสัญญาซื้อปืนล่าสัตว์จากฝรั่งเศส ซึ่งพระยาพหลฯ ท้วงติงแล้วไม่ได้รับการพิจารณา

เป็นผลทำให้กลุ่มบุคคลในคณะราษฎรไม่พอใจพระราชวงศ์ และมองไปในแง่ว่า “การเสวยอำนาจและมีอภิสิทธิ์เกินขอบเขตของพระราชวงศ์” เป็นปัจจัยบีบคั้นความก้าวหน้าของกลุ่มบุคคลในคณะราษฎรและข้าราชการทั่วไป ซึ่งมีทั้งความรู้และความสามารถ ควรจะได้ก้าวไปสู่การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริหารประเทศ และปัจจัยประการหนึ่งซึ่งเป็น “สาเหตุส่วนตัว” ผสมผสานกับความทะเยอทะยานที่จะมีส่วนร่วมเป็นผู้บริหารประเทศ และมีอำนาจของบุคคลบางคนในคณะราษฎร นับได้ว่ามีส่วนผลักดันให้เกิดการปฏิวัติขึ้น

ประการที่สี่ ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศขาดความมั่นคงสืบเนื่องมาจากการใช้จ่ายเงินของแผ่นดินอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นในรัชกาลก่อน (รัชกาลที่ 6) จะเห็นได้ว่า งบประมาณรายจ่ายเกินรายได้ทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2463—2468 และลดลงในสมัยรัชกาลที่ 7 คือ พ.ศ. 2469 ทำให้เกิดความรู้สึกว่าพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ มุ่งเสวยสุขและฟุ่มเฟือยจนเกินไป ประเทศจึงต้องยากจนและบังเกิดความทุกข์ยากแก่ประชาชนโดยทั่วไป

ประการที่ห้า การแก้ไขปัญหภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศไม่เหมาะสม ในขณะที่ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยประสบปัญหา เนื่องจากเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รัชกาลที่ 7 ดำเนินการแก้ไขโดยตัดงบประมาณรายจ่ายทั้งส่วนพระองค์ (เงินปีส่วนพระองค์ลดจาก 9 ล้าน เหลือ 6 และ 3 ล้าน ตามลำดับ) และข้าราชการให้ออก โดยไม่มีงานอื่นให้ทำ) อีกทางหนึ่งก็ตั้งคณะกรรมการพิจารณาดำเนินการเพิ่มภาษาย่างไรบ้างซึ่งผลทำให้เกิดปัญหาว่างงาน เพิ่มความบั่นบั่นและปัญหาในสังคมซึ่งตกอยู่ในภาวะมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้เพราะไม่มีงานทำ ในขณะที่เดียวกันราคาสินค้าก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ประชาชนจึงเกิดความไม่พอใจเป็นทุนเดิม ดังนั้นปัจจัยประการหนึ่งจึงกลายเป็นข้ออ้างอย่างดีสำหรับคณะราษฎร ซึ่งจะใช้ดำเนินการบริหารงานของรัฐบาล

ผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครอง

1. นายปรีดี พนมยงค์
2. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี
3. ร.ท. แปลก ชีตตะสังขะ
4. ร.ท. ทัดน้อย มิตรภักดี
5. หลวงศิริราชไมตรี

6. ดร. ตั้ว ลพานุกรม

7. นายเนบ พหฺลโยธิน

บุคคลในคณะปฏิวัติ พ.ศ. 2476

ฝ่ายทหารบก

1. พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน)
2. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน)
3. พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ)
4. พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น)
5. พ.ต. หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตตะสังขะ)
6. พ.ต. หลวงทักษัณยานิมศีก (ทักษัณ มิตรภักดี)

ฝ่ายทหารเรือ

7. น.ต. หลวงสินธุสงครามชัย ร.น. (สินธุ์ กมลนาวิน)
8. น.ต. หลวงศุภชลาศัย ร.น. (บุ่ง ศุภชลาศัย)
9. ร.อ. หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์)
10. ร.อ. หลวงนาวาวิจิตร ร.น. (ผืน อำไภวัลย์)
11. ร.อ. หลวงนิเทศกลกิจ ร.น. (กลาง โรจนเสนา)

ฝ่ายพลเรือน

12. หลวงประทีปฐมนุธรรม (ดร. ปรีดี พนมยงค์)
13. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี
14. ดร. ตั้ว ลพานุกรม
15. หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์)
16. นายเนบ พหฺลโยธิน
17. หลวงนฤเบศร์มานิต (สงวน จุฑะเทมีย์)
18. นายประจวบ บุนนาค
19. นายวิลาศ โอสถานนท์

อุดมการณ์ 10 ประการของคณะราษฎร

1. ต้องให้มีพระมหากษัตริย์ตลอดไป
2. ต้องทำเพื่อประชาธิปไตย
3. ต้องเคารพความเห็นซึ่งกันและกัน
4. ต้องมีความเห็นอันเที่ยงตรง
5. ต้องทำเพื่อมุ่งจรรโลงประเทศให้ก้าวหน้า
6. ต้องไม่ทรยศต่อประเทศชาติ
7. ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต
8. ต้องไม่เย่อหยิ่งล้มตัว
9. ต้องมีความประพฤติดี
10. ต้องรักษาหน้าที่โดยเด็ดขาดและเที่ยงตรง

2.2 การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 และผลสะท้อนทางการเมือง

การปฏิวัติ

ก่อนหน้าวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นวันเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วยบุคคลฝ่ายทหาร พลเรือน พ่อค้าและประชาชน โดยมีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาอุททธิธำชัญญ์ พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ดร.ปรีดี พนมยงค์ พันตรีหลวงพิบูลสงคราม นายควง อภัยวงศ์ ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี และ ดร.ตัว ลพานุกรม เป็นบุคคลชั้นหัวหน้านั้น สภาพการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย ภายใต้การปกครองของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้ประสบปัญหายุ่งยากทางด้านการคลัง ซึ่งมีมูลฐานมาจากการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยดังกล่าว การบริหารประเทศมีลักษณะอ่อนแอ และขาดประสิทธิภาพ จึงได้มีการดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ โดยพิจารณาตัดทอนรายจ่าย และลดข้าราชการออกเป็นบางกรมบางตำแหน่ง ทั้งนี้เพื่อให้งบประมาณรายได้รายจ่ายเข้าสู่ดุลยภาพ แต่ในระยะต่อมา เมื่อประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนจากภาวะเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ในสภาพตกต่ำทั่วโลกซ้ำเติมเข้าอีกใน พ.ศ. 2474 รัฐบาลก็แก้ไข

ด้วยวิธีเดิมคือลดรายจ่าย และลดข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนออก ถึงกับเสนาบดีบางคน เช่น พลเอกพระองค์เจ้าบวรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เมื่อทำบันทึกคัดค้านไม่สำเร็จ ก็ลาออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่งเมื่อผสมผสานกับการที่นักเรียนไทย(เช่น คร.ปรีดี พนมยงค์ เรือนกฎหมาย พันตรีหลวงพิบูลสงครามเรียนวิชาทหาร ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี เรียนวิชาหนังสือพิมพ์และรัฐศาสตร์ นายทอง อภัยวงศ์ เรียนวิชาวิศวกรรม ณ ประเทศฝรั่งเศส และนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย เรียนวิชาทหารเรือ ณ ประเทศเดนมาร์ก เป็นต้น) ซึ่งไปศึกษาอยู่ ณ ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่เดียวกันก็มีแนวโน้มปฏิเสธอำนาจการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยกษัตริย์ ของประเทศทางตะวันตก รวมเข้ากับความขมขื่นที่ได้รับจากการมีข้อขัดแย้งกับพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ความคิดที่จะทำการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทยให้ทันสมัย ทัดเทียมอารยประเทศจึงได้เกิดขึ้นและลงมือปฏิบัติการในนามของคณะราษฎร โดยมีสมาชิกร่วมก่อการในระยะแรกรวม 98 คน เข้ายึดอำนาจการปกครองในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดย

“แผนการต่างๆ ที่คณะราษฎรได้วางไว้ก็ถูกนำมาใช้เพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังส่วนหนึ่งอันอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และกำลังทหารเรือซึ่งนำโดยนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงศุภชลาศัย และกำลังของรถถังทั้งหมด ภายใต้การนำของ ร.อ. หลวงทัศนัยนิยมศึก ก็เคลื่อนกำลังพร้อมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ครบครันมารวมกัน ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม และยึดไว้เพื่อจัดตั้งเป็นกองรักษาการณ์ แล้วออกคำสั่งให้ทหารส่วนหนึ่งไปเชิญเจ้านายและพระราชวงศ์บางองค์ ที่เห็นว่ามีอำนาจและกุมกำลังอยู่มากไว้ประทับอยู่ภายใต้ที่นั่นอนันตสมาคม เพื่อเป็นองค์ประกันของคณะราษฎร

หลังจากนั้นคณะราษฎรก็มอบให้นาวาตรีหลวงศุภชลาศัย เป็นหัวหน้าคณะนำเรือรบหลวงสุโขทัยอัญเชิญหนังสือกราบบังคมทูลไปถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นประทับแปรพระราชฐาน ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ให้ทรงทราบถึงการยึดอำนาจการปกครอง และเป้าหมายตามอุดมการณ์ของคณะราษฎร กับขออัญเชิญให้ทรงเสด็จนิวัติสู่พระนคร เพื่อเป็นประมุขของประเทศภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ตามระบอบการ

ปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงยอมรับข้อเสนอของคณะราษฎรด้วยเหตุผลที่ว่า

“พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงปรารถนาให้มีการนองเลือดขึ้นในการปฏิวัติครั้งนี้ด้วย เหตุการณ์การปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ที่ทรงได้ศึกษาและได้ทรงทราบมาก่อนแล้วนั้นเป็นการปฏิบัติที่ความรุนแรงร้ายกาจ และมีการแย่งอำนาจของกษัตริย์ ซึ่งสูญเสียเลือดเนื้อมากมาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้พระองค์ทรงตระหนักในพระราชหฤทัยดีว่า การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น นับวันจะมีแต่เสื่อมถอยและสิ้นสุดลงไปทุกที ทั้งความประสงค์ของคณะราษฎรและพระราชประสงค์ที่ทรงมีอยู่ก่อนแล้วนั้นก็เหมือนกัน จึงทรงยอมรับข้อเสนอของคณะราษฎรโดยมิได้ขัดข้องแต่ประการใด”

หลักหกประการของคณะราษฎร

เมื่อทำการปฏิวัติสำเร็จแล้ว ก็ได้ประกาศกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศไว้รวม 6 ประการ คือ

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่นเอกราชในทางการเมือง ทาง การศาลในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การ ประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้ มาก
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะ หางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อ หลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ผลสะท้อนทางการเมือง

1. โครงสร้างทางการเมืองการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป

ประการแรก ระบอบการปกครองเปลี่ยนจาก “สมบูรณาญาสิทธิราชย์” มาเป็น “ประชาธิปไตย”

ประการที่สอง มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ
ประการที่สาม มีรัฐสภาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ พิจารณาร่างและออกกฎหมาย
ประการที่สี่ ผู้ปกครองประเทศเปลี่ยนจากพระมหากษัตริย์มาเป็นบุคคลในกลุ่ม
ผู้นำ (elite) อันได้แก่ ทหารและพลเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็น

ข้าราชการทำหน้าที่บริหารประเทศในรูปของคณะรัฐมนตรี ที่น่าสังเกตก็คือ “อำนาจทาง
การเมืองยังทำได้เคลื่อนย้ายมาถึงประชาชน” อย่างแท้จริงตามหลักการประชาธิปไตยไม่

ประการที่ห้า มีพรรคการเมืองแต่อยู่ในลักษณะ “พรรคเดียว” (One party)
คือคณะราษฎร ซึ่งภายหลังการปฏิวัติก็จัดทะเบียนเป็น “สมาคมนคณะราษฎร” แต่เมื่อมี
บุคคลกลุ่มอื่นโดยหลวงวิจิตรวาทการพยายามขอจดทะเบียน “คณะชาติ” เป็นพรรคการเมือง
อีกพรรคหนึ่งเพื่อให้เกิดการแข่งขันกันทางการเมืองตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย แต่ก็ไม่
ได้รับอนุญาตให้ตั้ง

ด้วยเหตุนี้คณะราษฎรจึงได้กลายเป็นกลุ่มการเมืองกลุ่มเดียวที่มีอำนาจตั้งแต่นั้นมา
ตราบจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 และไปสิ้นสุดอำนาจโดยเด็ดขาด โดยการรัฐประ-
หารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490

2. ความเป็นไปได้ของคณะราษฎร

การแตกแยกเป็นกลุ่มเป็นพวกของบุคคลภายใน “คณะราษฎร” ภายหลังจากที่สามารถ
กระทำการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นับ
ว่าเป็นผลสะท้อนประการหนึ่งที่ได้ปรากฏออกมาให้เห็น และค่อย ๆ เค้นชัดขึ้นในเวลาต่อมา
อันเนื่องจากการขัดกันในด้านความคิดเห็น อุทิศการณ์ทางการเมือง และแนวปฏิบัติในการ
ปกครองบริหารประเทศและที่สำคัญก็คือ “การแก่งแย่งอำนาจ” ภายในคณะราษฎร ซึ่งที่
จริงได้เกิดขึ้นและมีมาก่อนหน้าที่จะทำการปฏิวัติ เมื่อกระทำการปฏิวัติได้สำเร็จ เกิดการ
ขัดแย้งในแนวความคิดมากยิ่งขึ้น แต่ความต้องการจะรักษาอำนาจยังคงมีอยู่ จึงได้ตราบท-
บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2475 รวมทั้งการไม่อนุญาตให้มีพรรคหรือกลุ่ม
การเมืองอื่นมาแข่งอำนาจกับคณะราษฎรด้วย

ดังนั้นผลที่ตามมาก็คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในอันที่จะพัฒนาการเมือง
การปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปสู่จุดหมายปลายทาง โดยกลวิธีและกรรมวิธีตามแนว

ทางประชาธิปไตยจึงได้สิ้นสุดลงตั้งแต่เกิดเป็นปัญหาขัดแย้ง อันเนื่องจากการเสนอ “โครงการร่างเศรษฐกิจ” ของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พันโทหลวงพิบูลสงคราม และคนอื่น ๆ แต่ได้รับการคัดค้านจากฝ่ายรัฐบาล อันประกอบด้วยพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับการสนับสนุนและเห็นชอบจากพันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และรวมทั้งกรณีการขัดแย้งและแข่งอำนาจกันระหว่างพันเอกพระยาทรงฯ กับพันโทหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งมีมาก่อนเกิดปฏิวัติ และรุนแรงถึงขั้นพรอมที่จะทำลายอำนาจกันอย่างเห็นได้ชัดภายหลังการปฏิวัติด้วย

3. การแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ทางการเมือง มีแนวโน้มไปในทางการใช้กำลังอำนาจ

การแตกแยกของคณะราษฎร ซึ่งเป็นแกนกลางของรัฐบาลนำไปสู่การปิดสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 โดยนายกรัฐมนตรีให้เหตุผลว่า “มีการแตกแยกในคณะรัฐมนตรีและสภา อันเนื่องจากการเสนอโครงการร่างเศรษฐกิจของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถ้าปล่อยไว้อาจเป็นภัยอันตรายแก่ความมั่นคงของประเทศ” การทำรัฐประหารโดยพันโทหลวงพิบูลสงคราม ร่วมมือกับนายวาโหลวงศุภชลาศัย จึงได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

กบฏบวรเดช พุทธิกรรมคณะกษัตริย์บ้านเมือง

หลังจากนั้นวิถีทางการเมืองแทนที่จะดำเนินไปด้วยความสงบราบรื่น ก็กลับต้องประสบความยุ่งยากมากขึ้น เพราะมีผู้คิดใช้กำลังเข้ามาทำการเปลี่ยนแปลงใหม่อีก แต่คราวนี้กระทำการไม่สำเร็จเลยต้องกลายเป็นกบฏ “กบฏบวรเดช” หรือที่เรียกตนเองว่า “คณะกษัตริย์บ้านเมือง” เกิดระหว่างวันที่ 12-27 ตุลาคม พ.ศ. 2476 บุคคลสำคัญในคณะนี้คือ

1. พลเอกพระองค์เจ้าบวรเดช
2. พลตรีพระยาจินดาจักร์รัตน์ (เจิม อาวุธ)
3. พลตรีพระยาทรงอักษร (ชวน ลิขิตการ)
4. พลตรีพระยาเสนาสงคราม
5. พันเอกพระยาตรีสิทธิสงคราม (ดิน ท่าราบ)

6. นาวาเอกพระยาศรภักย์พิพัฒน์ ร.น. (เลื่อน ศรภักย์วานิช)
7. นาวาเอกพระแสงสิทธิการ ร.น. (สง นนทสุต)
8. นายหลุย คีรีวัฒน์

และผู้ว่าราชการจังหวัดอีกหลายจังหวัดโดยนับทมมเงอนใจต่อฝ่ายรัฐ-

บาลคังน

1. ต้องจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยให้ประเทศสยามมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ชั่วกาลปาวสาน

2. ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญโดยแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งคือการตั้งและออก คณะรัฐบาลต้องเป็นไปตามเสียงหมู่มาก ไม่ใช่ทำด้วยการจับอาวุธตั้งที่แล้วมา โดยเหตุนี้ ต้องยอมให้มีคณะกรรมการเมือง (Political Party or Political Groups) ที่ชอบด้วยกฎหมาย

3. ข้าราชการซึ่งอยู่ในตำแหน่งประจำทางทหารและพลเรือน ต้องอยู่นอกวงการเมืองเว้นแต่ผู้อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อยู่ในการเมืองโดยตรง แต่ความข้างต้นนั้นไม่ตัด สิทธิในการที่ข้าราชการประจำจะนิยมยึดถือลัทธิการเมืองใด ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ห้าม มิให้ใช้อำนาจหรือโอกาสในตำแหน่งหน้าที่เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ลัทธิที่ตนนิยม หรือเพื่อบังคับขู่เข็ญโดยทางตรง หรือทางอ้อมให้คนอื่นถือตามลัทธิที่ตนนิยมนั้นเป็นอันขาด

ตำแหน่งฝ่ายทหารตั้งแต่ผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารเรือลงไป ต้องไม่มีหน้าที่ในทางการเมือง

4. การแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งราชการ จักต้องถือคุณสมบัติความสามารถเป็นหลัก ไม่ถือเอาความเกี่ยวข้องในทางการเมืองเป็นความชอบ หรือเป็นข้อรังเกียจในการบรรจุหรือเลื่อนตำแหน่ง

5. การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภท 2 ต้องถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเลือกจริง ๆ

6. การปกครองกองทัพบกจักต้องให้มีหน่วยผสมตามหลัก และยุทธวิธีเฉลี่ยอาวุธสำคัญแยกกันไปประจำตามท้องถิ่น มิให้มีกำลังเป็นส่วนใหญ่เฉพาะในแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งในการบริหารบาลก็มิได้ใช้มาตรการปราบปรามและจับกุม พวกกบฏอย่างรุนแรง และเฉียบขาด มีการประกาศกฎอัยการศึกเฉพาะมณฑลกรุงเทพฯ และมณฑลอยุธยา ตั้งแต่

วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2476 หลังจากนี้รัฐบาลก็ออก “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476” เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2476 และออก “พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476” เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2476 ทั้ง ๆ ที่ได้รับการคัดค้านไม่เห็นด้วยจากสมาชิกสภาเป็นอันมาก

การสละราชสมบัติของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการที่รัฐบาลใช้อำนาจออกกฎหมายไม่เป็นธรรมทั้ง 2 ฉบับเนื่อง ต่อมา เนื่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทักท้วงด้วยการทำบันทึกไปยังรัฐบาลแล้ว ไม่สำเร็จ จึงทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 ตามหนังสือพระราชหัตถเลขา ความตอนหนึ่งว่า

“เมื่อข้าพเจ้าได้ขอร้องให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสียให้เข้ารูปประชาธิปไตย อันแท้จริง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกขังกุมอำนาจอยู่บริบูรณ์ ในเวลานี้ก็ไม่ยินยอม ข้าพเจ้าขอร้องให้ราษฎรได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะเปลี่ยนหลักการ และนโยบายสำคัญมีผลได้ผลเสียแก่พลเมือง รัฐบาลก็ไม่ยินยอม และแม้แต่ การประชุมในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่นเรื่องคำร้องขอต่าง ๆ ของข้าพเจ้า สมาชิกก็ไม่ได้มีโอกาสพิจารณาเรื่องโดยอ่องแท้และละเอียดละออเสียก่อน เพราะถูก เร่งรัดให้ลงมติอย่างรีบด่วนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมาย ใช้วิธีปราบปรามบุคคล ซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมืองในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็น วิธีการที่ข้าพเจ้าไม่ใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้า ได้ขอร้องให้เลิกวิธีนี้รัฐบาลก็ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่า คณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ออกหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคลและหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจ และความยึดถือของ ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใด คณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

4. การพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรทางการเมืองที่ทรงพลังของทหาร

รูปการทางการเมืองมีแนววิวัฒนาการจากการปกครองประเทศโดยบุคคลคณะ-
ราษฎรไปเป็น “คณะทหาร” ภายใต้การนำของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งได้ก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองภายหลังที่นำคณะทหารทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 และดำเนินการปราบปรามกบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 12-27 ตุลาคม พ.ศ. 2476 นับแต่นั้นเป็นต้นมาความเด่นชัดประการหนึ่งที่น่าปรากฏให้เห็นบนเวทีการเมืองของไทยก็คือการที่คณะทหารแสดงพฤติกรรมให้เห็นว่า “ทหารคือกำลังสนับสนุนอำนาจทางการเมือง” โดยเริ่มจากการที่พันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เข้าร่วมรัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477 จนถึงวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 และเป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 จนถึงวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 และจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมาอีกครั้งโดยการทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 และครองอำนาจติดต่อกันไปเป็นเวลานานถึง 10 ปี ไปสิ้นสุดอำนาจโดยการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500

จุดเด่นบางประการของคณะราษฎร

1. ความคิดและการดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสิ่งที่ตั้งมั่นและควรต่อการยกย่องสรรเสริญ
2. อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ภายใต้ระบอบและวิถีทางประชาธิปไตยเป็นของดี และเป็นไปในลักษณะที่จะทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้มากกว่าการปกครองภายใต้ระบบการปกครองแบบเดิม
3. แนวความคิดและหลักการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ (บุคคลชั้นมัธยมของคณะราษฎร) นับว่าเป็นของใหม่และแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีสายตาไกลหรือเชิงการณ์ไกล การไม่ยอมรับของรัฐบาลในสมัยนั้นนับว่ามีใจแคบไม่ยอมฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทั้ง ๆ ที่ไม่เข้าใจ และไม่ศึกษาให้ถ่องแท้ก่อนจึงเป็นเรื่องน่าเสียดาย เพราะถ้าจะพิจารณาถึงความล้มเหลวทางเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน ตลอดจนความพยายามที่จะหัน ไปให้ความสำคัญ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมมากขึ้นด้วยแล้ว ย่อมทำให้เราเห็นว่า

